

Бојан Јанковић

МУП Републике Србије

УДК: 343.85:796.093

Примљено: 07.09.2010.

Стручни чланак

ПРЕВЕНЦИЈА НАСИЉА НА СПОРТСКИМ ПРИРЕДБАМА

Хулијанизам који се током прелазног периода испољавао на спортистским приредбама у Републици Србији указао је да досадашњи репресивни методи суишлошављања овој појави нису били адекватни, односно указала се потреба да се друштвена енергија искористи, осим у инезивним дебатама у јавности, у креирању механизма креирања нове политике са циљем ефикасне и ефикасно решавња овог проблема. Доношењем Закона о спречавању насиља и недолжно понашања на спортистским приредбама, 2003. године, није спречена ескалација насилничког понашања на спортистским такмичењима и манифестацијама. Паралелно са криминалистичко – обавештајним и полицјским радом, као и адекватним посматрањем судства у складу са намерама законодавца који доноси нове прописе, потребно је и укључивање других друштвених механизма. С обзиром да Закон о спречавању насиља и недолжно понашања на спортистским приредбама није у потпуности решио проблем насиља у нашој држави, поред репресивних мера потребно је било развојити проактивни приступ и коришћење мера превенције. Уравно те превентивне мере, како самих полицјских снага, тако и осталих друштвених субјеката су развојене у овом раду.

Кључне речи: превенција, насиље, спортистска приредба, полиција, навијачи.

I. УВОД

Обезбеђење спортских приредби и спречавање нереда на њима није уопште једноставан задатак. Агресија гледалаца је често један од проблема које полиција мора да узме у обзир приликом обезбеђења спортских приредби.

Полицијске снаге су приморане да успоставе равнотежу интереса различитих странака (власника клубова, спортских савеза, навијача, власника угоститељских објеката, медијских кућа и др.). Очигледно полиција не може да задовољи интересе свих субјеката. Било би нереално очекивати да се власници или управе клубова одрекну својих навијача.

Насиље се може видети на готово свим спортским приредбама, али се оно највише везује за фудбал¹. Степени насиља су различити и они зависе од многих фактора, у зависности од врсте спортског догађаја. Сви ти фактори морају се узети у обзир приликом планирања обезбеђења спортске манифестације и превенције насиља. Приликом испољавања насиља на спортским приредбама оно се може манифестовати кроз неколико облика:

- 1) физички напад на учеснике спортске приредбе, односно физички обрачун између учесника на спортској приредби;
- 2) бацање предмета на спортски терен или у гледалиште;
- 3) уношење у спортски објекат обележја којима се вређају национална, расна, верска или друга осећања или на други начин изазива мржња или нетрпељивости која може да доведе до физичких сукоба;
- 4) оштећење спортског објекта, опреме, уређаја и инсталација на спортском објекту на коме се одржава спортска приредба;
- 5) изазивање нереда или уништавање имовине приликом доласка, односно одласка са спортске приредбе или у спортском објекту, ремећење тока спортске приредбе, угрожавање безбедности учесника спортске приредбе или трећих лица;
- 6) неовлашћени улазак на спортски терен, односно у службене просторије и службене пролазе спортског објекта или у део гледалишта спортског објекта који је намењен противничким навијачима;
- 7) покушај уношења, односно уношење у спортски објекат, поседовање или употреба алкохола или других опојних средстава;

---

¹ Да се насиље највише везује за фудбалске терене показало је и доношење Европска конвенција о насиљу и недоличном понашању гледалаца на спортским приредбама, посебно на фудбалским утакмицама, *Службени лист СФРЈ-Међународни уговори*, бр. 9/90, од 01.03.1990. године. Конвенција се односи на спречавање насиља на свим спортским манифестацијама, али је посебно препознала проблем насиља на фудбалским утакмицама које је најизраженије, што се види из самог њеног назива.

- 8) покушај уношења, односно уношење у спортски објекат или коришћење пиротехничких средстава и других предмета и средстава којима може да се угрози безбедност учесника² у спортској приредби или омета њен ток;
- 9) паљење навијачких реквизита или других предмета, и
- 10) ношење навијачких шалова, капа или других предмета у намери да се скрива идентитет лица.³

II. ФАКТОРИ КОЈИ ДОПРИНОСЕ НАСИЉУ НА СПОРТСКИМ ПРИРЕДБАМА

Разумевање фактора који доприносе настајању насиља помоћи ће приликом анализе проблема, утврђивању ефективних мера, препознавању кључних тачака где се треба интервенисати, а затим на крају и при избору адекватних одговора на насиље. Сваки спортски догађај карактеришу различити фактори. Ни једна појединачна карактеристика спортског догађаја не може гарантовати да ће насиље наступити или неће. Међутим, комбинацијом лоше дизајниране околине, високог набоја спортског догађаја и слабо обученог и неискусног особља повећава вероватноћу да ће доћи до насиља на спортској приредби.

Анализом сваке спортске приредбе могу се открити утврдити карактеристике места одржавања спортске приредбе или факторе везане за особље које доприносе настајању насиља. Анализа треба да се заснива на „троуглу насиља на спортским приредбама“, у којем су садржани главни елементи једног спортског догађаја. Овај троугао је модификација „криминалног троугла“⁴ који се користи у анализи проблема везаних за криминал. Релативни значај сваке стране троугла разликоваће се од догађаја. Поправљањем проблематичних карактеристика на било којој страни троугла може се смањити вероватноћа настајања насиља на спортским приредбама. Исправком проблема на више страна

---

² Законодавац, осим пиротехничких средстава, није изричито навео који су то други предмети који могу да угрозе безбедност учесника. У Закону је можда требао да наведе конкретно, још неке предмете који могу да угрозе безбедност учесника, првенствено ватрено и хладно оружје. Тиме се оставља дискреционо право редарима и полицији да одлучи који ће предмет забранити да се унесе у спортски објекат, јер је њихова слободна процена да ли је тај предмет погодан, или није, да се са њим угрози безбедност учесника.

³ Чл. 4. Закона о изменама и допунама закона о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 111, од 29.12.2009. године.

⁴ Вид. Б. Симоновић, *Раг полиције у заједници*, Бања Лука, 2006, 229.

троугла може се смањити вероватноћа настајања насиља, односно може се добити гаранција да ће напори превентивног рада уродити плодом. Слика (1) наводи специфичне карактеристике места одржавања спортске приредбе, односно спортског објекта, карактеристике догађаја и карактеристике особља. Како је на неке од ових фактора тешко или немогуће утицати или их изменити важно је да се разуме како сваки од њих доприноси вероватноћи настајања агресије.

Слика 1. Троугао насиља на спортским приредбама⁵

Одређени спортски догађаји имају сличне карактеристике, међутим, сваки од њих је ипак јединствен у неком свом сегменту. У даљем тексту биће приказани опште карактеристике свих спортских догађаја који се морају узети у обзир приликом планирања мера.

а) Карактеристике спортског објекта:

Удаљеност од учесника – Претпоставка да је већа могућност да ће до насиља доћи када постоји мања физичка удаљеност између гледалаца и учесника спортског догађаја. Они гледаоци који су у првим редовима су у већој могућности да дођу до терена, насилно уђу у терен, нападну учеснике, посебно судије, и сукобе се са другим навијачима.

Ниво буке - Истраживања су открила да се на местима где је бука екстремно висока повећава агресија међу људима.⁶ То подразумева да је већа вероватноћа да ће насиље настати на спортским сусретима где је ниво буке веома висок, или у делу гледалишта који је ближи систему озвучења. Такође се указује да виши ниво буке може да охрабри гледаоце на гласније навијање и да их подстакне да се недолично понашају.

Распоред седишта - Ако на спортском објекту сваки посматрач има своје нумерисано седиште то умањује могућност настајања насиља, док се на

⁵ http://www.popcenter.org/problems/spectator_violence/, датум посете: 01.03. 2010. године.

⁶ Ibid.

местима где нису предвиђена седишта, где су предвиђена само места за стајање, повећава се могућност настајања насиља. Што је већа мобилност гледалаца то је већа и опасност настајања агресије. Када седишта нису нумерисана, или када су предвиђена места за стајање, постоји већа могућност потискивања навијача, који су ближи терену, према самом игралишту. Празан простор без седишта може омогућити најпре да се насиље појави на том делу трибина. Међутим, нумерисана места не гарантују догађај без насиља. Она могу у неким ситуацијама чак допринети појави насиља. Гледаоци који заузму туђа нумерисана седишта могу иницирати насиље у ситуацији када не желе да се помери са њих у тренутку када дође власник карте. Такође, ако дође до насиља, та седишта могу послужити и као оружје приликом обрачуна навијача.

Углед места - Нека места су изложена насиљу више него друга. У неким угоститељским објектима се чешће дешавају туче него у другим. Стога не чуди да се на неким спортским објектима догађа више насиља него на другим. Ако се оставе нерешеним, блажи облици насиља на сваком појединачном објекту могу проузроковати негативну репутацију објекта или би могао да се створи утисак да се на њему насиље толерише, или се на њему може очекивати насиље.⁷ Спортски објекти на којима се насиље догодило, или је уобичајено, могу привући друге агресивне навијачке групе које желе сукобе, учествовање у тучама ради медијског експонирања, или чак могу да подстакну насилно и недолично понашање међу просечним гледаоцима.

Температура – Опште је позната чињеница постојања узајамне везе између повећане температуре на спортским објектима и агресије, како навијача, тако и учесника спортске игре. Значи како се повећава температура на спортском објекту тако се повећава могућност настајања насиља. Када је у питању хладно време тада навијачи могу пити више алкохолних пића, како би се по њиховом мишљењу „загрејали“, чиме се такође повећава вероватноћа настајања агресивног понашања. Затворени спортски објекти имају предност у односу на отворене јер се у њима може регулисати унутрашња температура у намери да се избегну екстремне температуре.

---

⁷ На овакве блаже облике насиља треба применити стратегију „нулте толеранције“ – „Уколико се при малим ометањима јавног реда и мира више консеквентно понаша (реагује), утолико ће мање тешких кривичних дела да се дешава у области (околини)“, вид. Б. Симоновић, *Раг њолице у заједници*, Бања Лука, 2006, 32.

Локација спортског објекта – Није редак случај да се становници насеља често противе изградњи спортских објеката, јер се плаше настајања насиља, буке, проблема са паркирањем, а све наведено може довести до смањења вредности њихових некретнина. Спортски објекти који се налазе у граду могу да се соуче са проблемима који се разликују од проблема оних који се налазе на периферији града или уопште ван насељеног места. Важно је узети у обзир како постојећи проблеми заједнице могу да утичу на вероватноћу настајања насиља на спортским објектима.

б) Карактеристике догађаја:

Структура навијача - Није исто да ли ће на спортској приредби бити више особа мушког пола или женског, јер је већа вероватноћа да ће мушкарци пре да се укључе у насилно понашање. У делу спортског објекта на којем се налази више гледалаца мушког пола, нарочито млађег узраста, већа је вероватноћа да се генерише насиље него у делу публике где је мешовито гледалиште или где је популација нежнијег пола, или где се налазе целокупне породице са децом. Такође ако је на неком објекту мање гостујућих навијача или их уопште нема, мања је вероватноћа да ће доћи до насиља.

Значај догађаја - Спортски догађај који се сматра значајним може изазвати повећану агресивност код гледалаца. На пример, важна победа може да произведе немире у оквиру прославе на спортском објекту или на улицама у његовој близини. Ако је рецимо последња утакмица у првенству која одлучује да ли ће домаћи тим освојити титулу, у случају неуспеха, могу се очекивати насилни акти, а на другој страни гостујућем тиму утакмица нема значај, гостујући навијачи неће доћи и тиме ће се смањити вероватноћа настајања насиља.

Квалитет игре - Сваки навијач долази на спортски објекат са очекивањем да ће учесници утакмице приказати одређени квалитет игре. Ако се очекивања гледалаца не испуне, њихов тим игра слабо, навијачи могу да испоље незадовољство, звиждањем, бацањем предмета у терен, уништењем инвентара, а у екстремним случајевима може доћи и до физичког обрачуна са играчима.

Доступност алкохола – Опште позната чињеница је како алкохол утиче на људски организам. На већини такмичења која се одржавају, као и у нашим спортским објектима⁸, продаја алкохола и конзумирање на спортским објектима је

---

⁸ Чл. 13. Закона о изменама и допунама закона о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама, *Службени гласник Републике Србије* бр. 111, од 29.12.2009. године.

зобрањено. Код нас је Законом о спречавању насиља и недоличног понашања забрањена продаја алкохола и на прилазима спортских објеката неколико сати пре, за време и након спортске манифестације, али о томе ће бити више речи у неком од следећих поглавља.

Гужва – Гужва је један од фактора који доприноси повећању агресије код гледалаца. Она повећава вероватноћу настајања насиља због различитих разлога: зато што ограничава покретљивост, повећава вероватноћу нежељених физичких контаката између гледалаца, повећава време чекања за улазак, кретање и излазак гледалаца са спортског објекта.

Понашање учесника – Учесници спортске игре (судије, делегат, играчи, тренери) могу да утичу својим понашањем, ставом, на понашање навијача. Ако су играчи на терену мирни, не улазе у међусобне сукобе, не провоцирају навијаче, тиме се не повећава агресивност навијача. Један неспортски гест према навијачима супарничког табора може изазвати нежељене последице, почев од звиждања па све до насилног уласка у терен у намери да се обрачунају са играчима.

Трајање догађаја – Није редак случај да се спортски догађај продужи због разних околности, продужетака због изједначеног резултата, због временских неприлика и других сличних разлога. У тим ситуацијама вероватноћа настајања агресије код навијача се повећава, а тиме могућност настајања насиља.

в) Карактеристике особља:

Када говоримо о особљу које учествује у организацији спортског догађаја говоримо о полицији, приватним агенцијама за обезбеђење, члановима управе клуба и другом помоћном персоналу. Постоје четири важне карактеристике особља на спортском објекту које се могу повезати са насиљем.

Тренинг (обука) – Лица задужена за обезбеђење и други запослени могу смањити или повећати фрустрације и агресију гледалаца. Од особља се често тражи да извршавају задатке које подстичу насиље навијача, на пример, преусмеравање саобраћаја, забрана паркирања на одређеним локацијама, преглед лица на улазу у спортски објекат, одузимање предмета који су забрањени за унос. Редарска служба може бити мање ефикасна, ако њени запослени претходно нису обучени о начину поступања у таквим ситуацијама. Полицијско особље има искуство у таквим ситуацијама, али је ипак и за њих потребна посебна обука, посебно на потенцијалним тачкама спортског објекта на којима се могу очекивати конфликтне ситуације.

Искуство – Неискусно особље може смањити ефективност стратегије управљања спортским догађајима. Такви кадрови не могу да идентификују потенцијалне опасности и не могу да одреагују на одговарајући начин. Приликом појаве насиља у неким ситуацијама неадекватна реакција може подстаћи настајање насиља. Неискусно особље, чак иако је прошло обуку, може бити напето или нервозно у високо стресним ситуацијама. Не ретко кривац за настајање насиља су полицијске снаге које својим негативним ставовима, прекомерном употребом средстава принуде, могу подстицати насиље.

Присуство – Присуство полицијских снага и редарске службе може утицати на насиље на неколико начина. Прво, да би се обезбедио спортски догађај мора да буде присутан адекватан број припадника полиције и обезбеђења. Друго, приликом, планирања догађаја мора се направити баланс између потребе за уочљивим снагама, униформисаним припадницима полиције и обезбеђења, који ће превентивно деловати на гледаоце и о томе да претерано присуство униформисаних лица може негативно да утиче на навијаче.

Поред простог присуства снага безбедности, предузимање великог броја полицијских мера може подстаћи агресивност код навијача. Преглед сваког возила, пролазак кроз метал детекторе, преглед сваког навијача, коришћење службених паса, може довести до повећања фрустрација код навијача и да допринесе настајању насиља.

Комуникација – Приликом одржавања реда на спортским објектима мора се водити рачуна о ефикасном командовању и успешној комуникацији у ланцу командовања. Јасан ланац командовања се мора успоставити тако да запослени обављајући различите функције примају јасна наређења у вези постављених задатака и да повратно извештавају о потенцијалним или непосредним опасностима. Недостатак комуникације у ланцу командовања може произвести озбиљне последице.

III. НАСИЉЕ НА СПОРТСКИМ ПРИРЕДБАМА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Насиље на спортским приредбама, нажалост није заобишло ни Србију, као ни већину држава у свету. У Србији млади су све више фрустрирани и њихово незадовољство немаштином, бесперспективношћу и осећањем немоћи врло често се испољава насилничким понашањем и екцесима на спортским приредбама.⁹ И уместо да се насиље смањује, због доношења нових, строжих законских прописа и ефикаснијег рада полиције и правосудних органа, безбедносна ситуација на спортским приредбама је лошија. Већина статистичких података указује да се стање 2009. године погоршано у односу на 2008. годину.¹⁰

Статистички подаци показују да је у 2009. години већи број случајева нарушавања јавног реда на спортским приредбама, већи број повређених лица, једно лице је изгубило живот, а и сви остали подаци не показују било какво претерано побољшање у односу на 2008. годину. Једини статистички податак који охрабрује да је број малолетника који су учествовали у насиљу на спортским манифестацијама готово преполовљен. Податак који можда није статистички реално приказан је употреба средстава принуде од стране припадника полиције на спортским приредбама. Сведоци смо путем директног присуства на спортским приредбама или путем медија, колико је било употребе средстава принуде од стране полиције, а које нису евидентирани. Рецимо, само на једној утакмици је било више употребе средстава принуде од стране припадника полиције него што је укупно евидентирано у статистикама МУП-а Републике Србије за годину дана.¹¹

Да би се добила јаснија слика стања у Републици Србији извршено је анонимно анкетање одређеног броја полицијских службеника Интервентних јединица Министарства унутрашњих послова Републике Србије (укупно 75 пол.службеника) који обезбеђују спортске манифестације. Направљен је упитник

---

⁹ Н. Тефиловић, *Насиље младих на спортијским приредбама*, Наука, безбедност, полиција бр. 2-3/04, 2004, 148.

¹⁰ Статистичке податке у вези насиља на спортским приредбама аутор је добио од Министарства унутрашњих послова Републике Србије, Сектора за аналитику, телекомуникације и информационе технологије, марта 2010. године.

¹¹ Аутор текста је анализирао само један снимак употребе средстава принуде од стране припадника жандармерије дана 17.05.2008. године на кошаркашкој утакмици Црвена Звезда-Партизан, у хали „Пионер“ у Београду. Снимак је трајао 2,38 минута, а уочено је далеко више употреба средстава принуде него што је приказано у статистичким подацима целе 2008. године. Вид. http://www.youtube.com/watch?v=4yWRaGU__s, датум посете: 30.03.2010. године.

који се односи на њихова запажања приликом обезбеђења спортских манифестација на којима су ангажовани. Анализом добијених резултата уочени су одређене карактеристике насиља на спортским приредбама у Републици Србији. Приликом ангажовања ове јединице полицијски службеници су уочили да је најчешћи облик испољавања насиља јесте вербално, затим бацањем пиротехничких средстава и других предмета у терен, даље физичко насиље и на крају уништење имовине. На постављено питање да ли је јединица реаговала на вербално насиље, добијен је забрињавајући одговор, 94% њих је одговорило да није. Овај податак говори да полиција не реагује на најблаже, почетне облике насиља, иако је законски овај облик насиља санкционисан, што може довести до развијања тежих облика и проузроковања тежих последица. Од укупног броја, 51% припадника интервентне јединице се изјаснило да никада није употребило средство принуде приликом обезбеђења спортске приредбе. Овде треба напоменути да приликом употребе средстава принуде није употребљено ватрено оружје, као најтежи облик принуде. Приликом употребе средстава принуде у 83% случајева није било повређених лица, у 15% је било лица која су задобила лаке телесне повреде, у 2% су задобила тешке телесне повреде, а није било погинулих лица.

Такође је постављено питање које се односило на присуство агенција за обезбеђење, где се 45% полицијских службеника изјаснило да су у оне присутне на спортским приредбама, у 34% да су углавном присутне, а 21% да нису присутне. Установљено је да приликом настајања насиља на спортским приредбама прво реагује самостално полиција (75%), у 15% случајева реагују заједно полиција и агенције за обезбеђење, у 10% случајева самостално реагују агенције. Занимљиво је да ниједан одговор није потврдио да прво гледаоци реагују на насиље. Преглед лица приликом уласка на спортски објекат углавном (64%) обављају заједно полиција и агенције за обезбеђење, у 19% случајева полиција самостално, а у 17% агенције за обезбеђење. У анкети полицијски службеници су се изјаснили (81%) да их на састанцима пре обезбеђења спортских приредби упознају са информацијама везаним за догађај, што је добро јер без претходне добро урађене припреме нема квалитетно извршеног задатка.

Најзанимљивија су запажања припадника јединице која се односе на узраст лица која врше насиље. Они су се у 94% случајева изјаснили да су то лица узраста од 14 до 25 година, у 6% случајева да су то лица од 25 до 35 година. Овај податак

забрињава јер показује да су извршиоци насиља веома млади људи, са којима се најлакше може манипулисати. Податак може послужити да се рад са навијачима усмери ка наведеној популацији. Полицијски службеници су мишљења (89%) да иза навијача који врше насиље стоје клубови који им дају подршку и скоро никада не осуђују њихове акте насиља. Веома је занимљив податак да полицијски службеници, који припадају државном апарату, од кога примају плате, немају превише поверења у државу да може да се обрачуна са овим проблемом. Њих 55% се изјаснило да је држава делимично спремна да се обрачуна са насиљем, 28% да она није спремна, а само 17% да је потпуно спремна.

IV. АНАЛИЗА НАСИЉА ПРЕ ПРЕДУЗИМАЊА ПРЕВЕНТИВНИХ МЕРА

У делу текста где је било речи о факторима који доприносе насиљу на спортским приредбама, дат је општи преглед фактора који су везани за све спортске манифестације. Да би се предузеле мере за обезбеђење конкретног спортског догађаја, морају да се комбинују општа знања са конкретним чињеницама. Коришћењем троугла насиља на спортским манифестацијама, као оквир за анализу проблема, могу се пронаћи и други јединствени фактори везани за насиље на конкретној спортској приредби. Пажљиво анализирајући конкретну спортску приредбу може се доћи до осмишљеног, ефикасног одговора, који се уклапа у специфичне потребе једне манифестације.

Приликом анализе конкретног насиља на одређеном спортском објекту мора се поставити одређен број питања, а одговори на њих помоћи ће да се изабере најприкладнија стратегија за смањење насиља. Прва чињеница која треба да се утврди је колико често се често јављају насилни инциденти на одређеном спортском објекту, који је предмет интересовања? Треба бити свестан, да као и код већине криминалних активности, постоји тамна бројка, јер за неке догађаје не постоје сведоци, а мањи инциденти се не пријављују, иако могу да буду индикативни за будуће проблеме, поготово ако се њима не поклони довољна пажња. Такође, мора се утврдити на који начин се то насиље испољава. Да ли је вербално или физичко насиље, или се оно испољава на други начин? Може се десити да се насиље догађа између две навијачке групе, а у другом случају се испољава искључиво према судијама. Такође је битно утврдити да ли је насиље

везано за одређени клуб, колико дуго траје насиље на одређеном спортском објекту и да ли насиљу допринисе други фактори који се налазе изван стадиона?

Све претходно речено је потребно да би се утврдило постојање насиља. Када се утврди да насиље постоји морају се утврдити детаљније чињенице, везане за локацију, време, жртве, особине спортских објеката и друге битне чињенице. Мора се утврдити у ком делу спортског објекта се насиље дешава, да ли на трибинама, којем делу трибина, да ли на терену, ходницима или на паркингу? Време испољавања насиља је такође битан фактор. Да ли се оно дешава пре почетка, за време или након одржавања спортског сусрета, и у које доба дана се чешће дешава (на пример, ујутру, поподне, увече или у касним сатима)?

У анализи насиља мора се утврдити ко су жртве, због чега је лице постало жртва, шта је лице радило пре него што је нападнуто (чека у реду, стоји, навија за свој тим, провоцира и вређа друге навијаче и друго), да ли су жртве стални посетиоци или ретко долазе на спортски објекат? Мора се утврдити чињеница да ли су жртве задобиле повреде, којег су степена (лаке или тешке телесне повреде) и да ли су тражили лекарску помоћ? Треба имати у виду да се многа лица не јављају за лекарску помоћ из страха или зато што сматрају да су повреде незнатне.

Подобност спортског објекта за одржавање спортских приредби је битан фактор за њихово безбедно одржавање. Треба анализирати чињеницу везану за удаљеност навијача од терена, одвојеност навијача физичким баријерама, који је тип седишта постављен, а треба узети у обзир и ширину пролаза за гледаоце, као и друге чињенице.

Пре него што се поставе нови стандарди у обезбеђењу спортских приредби потребно је утврдити ко прво реагује када се насиље деси, полиција, редарска служба, хитна помоћ или ватрогасци. Да ли полиција реагује тек када дође до инцидената или предузима проактивне мере како би се предупредило насиље?

Након извршене анализе и утврђивања стања пре предузимања нових мера морају се утврдити параметри који ће се користити приликом мерења њихове ефикасности. Потребно је утврдити стање параметара пре предузимања нових мера и стање параметара након предузимања мера. Могући параметри стања насиља на спортским приредбама су следећи:

- број насилних инцидената између гледалаца;
- број насилних инцидената између гледалаца и учесника;

- број насилних инцидената између гледалаца и особља стадиона и полиције;

- број повређених лица (мање повреда који захтевају медицинску помоћ);

- мање заплењених опасних предмета на стадиону, и др.

Тек након сагледавања свих параметара, након предузимања свих планираних мера може се говорити о њиховој успешности.

V. ОБАВЕШТАЈНИ РАД УСМЕРЕН ПРЕМА НАВИЈАЧКИМ ГРУПАМА

Да би се успешно могло испланирати обезбеђење спортске приредбе мора се прикупити и анализирати веома велики број информација. Један део тих информација се односи и на навијаче. Прикупљање података везаних за навијаче јесте један од најкомплекснијих послова на добијању информација у вези спортских приредби. Веома је битан податак колики ће број навијача бити на утакмици, да ли су они организовани, да ли су насилног карактера, да ли имају намеру да се сукобе са другим навијачким групама, јер се на основу тих података планирају полицијске снаге и друге пратеће службе.

Бројни су методи коришћени у спречавању и сузбијању насиља од стране навијача. Један од кључних метода је коришћење тајних операција, односно инфилтрирањем полицијских службеника у хулиганске групе. Овај метод је посебно постао занимљив осамдесетих година XX века, када су наведене групе постале организоване криминалне групе које су викендом навијале за своје клубове а затим су ван стадиона извршавале најтежа кривична дела. Информације добијене овим методом се могу оценити као најквалитетније, најпоузданије и у сваком погледу полицији највише користе у свом раду. Међутим, овај метод има своје недостатке због којих би у свакој конкретној ситуацији требало проценити да ли да се примењује. Прво, треба се извршити селекција кандидата из редова полицијских службеника који су психички и физички спремни, да на добровољној бази учествују у овом методу. Погрешна селекција кандидата би могла да негативно утиче на извршење задатка. Друго, свака грешка, да ли инфилтрираног полицијског службеника или неког другог из полицијске организације би могла да доведе у опасност и сам живот полицијског службеника. Треће, за овај метод су потребна посебна новчана средства јер инфилтрирани полицијски службеник

мора у неким ситуацијама потпуно да промени начин живота (возило, облачење, адресу становања). Четврто, да би се дошло до битних информација мора се прићи вођама навијачких група, што није уопште лак задатак и који може потрајати један дужи временски период, неколико месеци до неколико година, за шта данас полицијске снаге често немају времена због бројних задатака који су постављени испред њих. Опет треба напоменути да сваку конкретну ситуацију треба проценити да ли је овај метод адекватан.

Данас, један од главних метода путем којих полиција долази до информација о навијачима јесте коришћење полицијских службеника који се у жаргону називају „осматрачи“ (spotters). Систем „осматрача“ је замишљен да сваки полицијски службеник који обавља ту делатност буде повезан за одређени клуб. Његов задатак је да идентификује и надгледа хулигане одређеног клуба, поготово када путују на гостујуће утакмице. Ови службеници остварују блиске везе са својим локалним клубовима, са вођама навијачких група, као и са регистрованим хулиганима. Овакав систем¹² је најразвијенији у Великој Британији где је основана Национална обавештајна јединица за фудбал (NFIU). Све податке које су „осматрачи“ прикупили на терену достављају се наведеној јединици. NFIU координира прикупљање и достављање обавештајних података и прослеђује их, по потреби, другим полицијским јединицама у Енглеској и Велсу. Ова јединица има висок ниво сарадње са другим сличним јединицама и доставља им потребне информације. Сличне јединице данас постоје у Немачкој и Холандији.

У припреми за одређени спортски догађај јединица сакупља информације о путовањима навијача из више извора, укључујући цивилне авио компаније и друга саобраћајна предузећа. Поред „осматрача“, јединица користи и мобилне официре за везу, чији је задатак праћење навијача на гостовањима у земљи и иностранству и задужени су за:

- прослеђивање информација о навијачима за које се очекује да ће извршити неки акт насиља;
- откривање или, уколико је могуће, идентификовање већ познатих хулигана, укључујући место њиховог окупљања и смештаја на путовањима, и

---

¹² <http://people.exeter.ac.uk/watupman/undergrad/rowlands/policingncis.htm>, датум посете: 01.03.2010. године.

- спречавање могућег нарушавања јавног реда на местима где се навијачи окупљају.

Савремене технологије су такође веома битан део полицијске борбе против хулиганизма. Сви већи стадиони у Европи су покривени видео надзором, путем којег се могу индентификовати хулигани, вође група и сваки незаконит акт навијача. Поједини стадиони, као што је на пример Олд Трафорд, имају посебне полицијске контролне собе за надгледање дешавања, како на стадиону, тако и у околини стадиона. Да би се допунио видео надзор са стадиона полицијски службеници у цивилу користе видео камере за снимање, у гужви ван стадиона, сваког ко испољава сумњиво понашање. Један од начина видео надзора је специјално возило за снимање названо „хуливан“. Ово возило поседује велики број камера и може послужити као и полицијске контролне собе на стадионима. Сlike и видео снимци сакупљени горе наведеним методама се скупљају у базу података како би тренутно могле да се доставе другим службама. Базе података су веома битне у супротстављању хулиганизму. У њима би требало да се налазе евидентирана сва лица која су укључена, или се сумња да су умешана у хулиганизам. Информације сачуване у бази података могу се поделити са другим иностраним полицијским организацијама како би и оне знале извршиоце или лица за која се сумња да имају везе са кршењем закона у вези фудбала. Обавештајни подаци се достављају другим полицијским организацијама по утврђеној процедури, у складу са препоруком Савета Европе број Т-RV/97/1¹³. Том препоруком извршена је класификација навијача следећим редоследом:

- категорија А - мирни, истински навијачи;
- категорија Б – навијачи код којих постоји ризик да нарушавају јавни ред, посебно у ситуацији када су под утицајем алкохола, и
- категорија Ц – насилни навијачи или вође навијача.

Поред акције у оквиру Савета Европе свака земља би требало да потпише међусобне билатералне уговоре ради конкретизације решавања проблема, поготово у погледу кривичног гоњења хулигана, њиховог изручења или забране напуштања земље како би се спречио одлазак на утакмице ради учествовања у насиљу или организацији насиља.

---

¹³ http://www.coe.int/t/dg4/sport/Resources/texts/sprec97.1.memotrv_en.asp#TopOfPage, датум посете: 01.03.2010. године.

VI. ПРЕВЕНТИВНИ РАД СА НАВИЈАЧКИМ ГРУПАМА

Добри односи између клубова, спортских савеза и навијача дају почетну основу за предузимање низа превентивних мера. Одговорност за ове мере морају преузети клубови и спортски савези. Наведени субјекти би требало да усвоје политику подршке истинским навијачима, чиме би се започео процес који би омогућио приближавању навијача и клубова, остваривању нових друштвених веза.

Клубови би требало да цене истинске навијаче и да их не сврставају у групу са хулиганима. Такви навијачи би требало да имају своје чланске карте које омогућавају привилегије око куповине карата и клупских обележја, а такође би требало делом да учествују и у доношењу клупских одлука. У неким земљама акционари клубова су навијачи тог клуба. Богатији и већи клубови би требало да отворе посебне навијачке канцеларије у којима би одређен број људи био стално запослен, у оквиру које би се решавали сви проблеми са којима се сусрећу навијачи. Послови наведене канцеларије би се разликовали од клуба до клуба, били би прилагођени одређеној средини, али би могли бити повезани за набавку карата, организацију путовања на утакмицама, добијање разних информација и друге активности. У канцеларији би се могли запослити управо навијачи, јер они најбоље разумеју захтеве присталица клуба. Они би могли бити специфична веза између клуба и навијача и тиме би се њихови односи подигли на виши ниво.

Имајући у виду променљиву природу хулиганизма и специфичности локалног окружења, неколико земаља су закључиле да је неопходно укључивање социјалних радника у раду са навијачима. Едукација навијача је део оперативне превентивне политике засноване на средњорочним и дугорочним мерама. Она је део напора који се може описати као „активна социјална превенција“. Предузима се на местима где се циљне групе налазе и где има потребе за оваквим приступом, промоцијом позитивне навијачке културе. Основни принцип јесте активна социјална и образовна акција на терену, од стране квалификованих професионалаца, који раде на циљани начин, фокусирајући се на групе младих навијача. Ови програми не могу да се примене, на старије особе, већ формиране навијаче. Битно је да се програм стално води и развија јер се свет навијача стално мења, па се и овај програм мора такође развијати. Едукативни програми, усмерени

на навијаче, могу показати праве резултате ако их је усвојила локална средина, покренутим унутар локалног клуба или града у коме се клуб налази. Утицај ових програма је део шире превенције или других безбедносних програма имплементираних на локалном нивоу. У пракси, едукација навијача се одвија на различите начине, углавном због тога што су навијачи различитих профила, али и због различитих испољавања хулиганизма, те је из тог разлога у свакој земљи различит начин деловања на овај проблем. Едукација навијача је флексибилан концепт, прилагођен свакој ситуацији на терену, у складу са локалним потребама и специфичним националним културама. Ови програми су највише развијени у Белгији, Немачкој и Холандији. У овим земљама активности предузимају тимови стручњака специјализовани у социјалном или образовном раду и који су упознати са навијачком субкултуром. Због осетљивости области у којима се спровode активности и комплексности психо-социјалних проблема, за рад са навијачима су задужени тимови експерата. Док се неке активности предузимају на сам дан одигравања утакмице, користећи приступ заснован на ситуационој превенцији¹⁴, његов главни фокус је ипак заснован на образовним и друштвеним активностима које се предузимају у временском периоду када се не одржавају спортске приредбе. Стални контакт са навијачима је веома битан у остваривању програма. Такав контакт може да се одржи путем рада на терену у стамбеним четвртима или у објектима у којима су заступљени навијачи, као што су угоститељски објекти, спортске кладионице. Одржавајући контакт са њима, између мечева, развија се поверење између навијача и тимова задужених за имплементацију програма. Могу се чак формирати и навијачки центри, отворени током читаве недеље који нуде разне облике игара, забаве, а посебно едукативне материјале, који обезбеђују место на коме ће навијачи међусобно да се упознају. Ова врста објеката обезбеђује едукацију младих навијача и њихово повлачење са улице.

Конкретан пример рада са навијачима представља програм РАФТАН¹⁵ (Police and fans against hooliganism (in football)) – Полиција и навијачи против хулиганизма започет октобра 2004. године, финансијски подржан од стране Европске комисије. РАФТАН је започет окупљањем стручњака из пет земаља (Бугарска, Аустрија, Финска, Румунија и Велика Британија), и има за циљ

---

¹⁴ Ситуациона превенција настоји да утиче на оне узроке криминалне активности са којима се преступник среће или их тражи у непосредном окружењу криминалног догађаја. Вид. В. Кривокапић, *Превенција криминалиитета*, Београд, 2004, 70.

¹⁵ <http://www.pafah.net>, датум посете: 01.03.2010. године.

стварање материјала за учење и обуку који за тему има побољшање превентивних мера против растућег фудбалског хулиганизма, уједињеним напорима полиције, редарских служби, навијача, невладиних организација, локалне заједнице, педагога и новинара. Заједничким снагама створени су кодекси рада са навијачима, кодекс понашања редарске службе, кодекс понашања навијача и професионалну етику спортских новинара.

Едукација навијача одвија се у контексту интегрисаног програма спречавања насиља навијача. Неусклађен приступ може довести до контрапродуктивних резултата. Координирана сарадња између полиције и тимова који спроводе наведене програме је од кључног значаја за дугорочну политику превенције насиља на спортским приредбама. Иако полиција и тимови имају различите методе, циљеви су идентични: смањење насиља у спорту. Оба партнера морају да разумеју улоге других и њихов допринос решавању заједничких проблема, посебно на спречавању напетости на дан спортског сусрета. Тимови могу да буду важан канал комуникације између полиције и навијача.

VII. ПРЕВЕНТИВНЕ МЕРЕ У ОДНОСУ НА ЛОКАЦИЈУ

Као што је извршена анализа проблема на основу троугла насиља на спортским приредбама, тако се требају и класификовати превентивне мере које се предузимају као одговор на насиље. Значи, прва група превентивних мера би се односила на место, односно на спортски објекат. Одређене превентивне мере се могу применити у току планирања и изградње спортског објекта, а неке се предузимају у односу на већ изграђени објекат, који се прилагођава одређеним захтевима спортског догађаја.

Спортске приредбе се одржавају у посебно намењеним објектима, прилагођеним потребама одржавања спортских манифестација и могућности да се на једном месту окупи велики број грађана. Међутим, поставља се питање да ли се приликом изградње спортских објеката пазило на захвате који ће позитивно деловати на смањење и спречавање насиља у њима и око њих. Овај проблем је постављен у оквиру концепта криминалистичке превенције кроз дизајн животне средине (Crime prevention through environmental design-CPTED)¹⁶. Овај концепт

---

¹⁶ http://en.wikipedia.org/wiki/Crime_prevention_through_environmental_design, датум посете: 01.03.2010. године.

превенције разматра нови приступ изградњи зграда, насеља, односно спортских објеката, где се већ током планирања размишља како ће нека грађевинска решења утицати на сигурност, односно како се неким решењима током градње може превентивно деловати и смањити степен насиља.

Појам CPTED почиње у стручној литератури да се јавља почетком седамдесетих година XX века. У осамдесетим годинама XX века концепт се највише примењује током изградње стамбених јединица, те се тада у предметни концепт уводе неке нове теорије. Теорија разбијеног прозора је једна од њих и она би се укратко могла описати као теорија која тврди да се на одређено негативни понашање треба реаговати одмах, а не чекати да се она понављају. Почетком XXI века доноси све израженију општу прихваћеност начела CPTED-а од стране полицијских служби, њихову заинтересованост за проблематику и укључивање полицијских експерата у израду самих пројеката изградње стамбених, спортских и других објеката.

Један од примере учешћа полиције у изградњи спортског објекта јесте изградња дворане „SAP” у Манхајму, у Немачкој.¹⁷ Полиција је од извођача радова, током самог пројектовања и градње, тражила да се удовољи одређеним безбедносним захтевима. Први захтев се односио на изградњу засебне полицијске станице унутар саме дворане, која би служила да се у њој обављају послови за примања кривичних и прекршајних пријава, обављање информативних разговора, односно привођење и предузимање других мера везаних за лица лишена слободе или довођење лица. Други захтев би се односио на издвајање посебног простора за командно место с којег би се руководило полицијским снагама за време обезбеђења приредби и њиховог деловања у дворани и око ње. Полицијски захтеви су се такође односили и на уређење гледалишта, паркинг места, прилазних путева, чак и до ситнијих детаља да се при изградњи трамвајских шина, које треба поставити поред дворане, треба избегавати употребу шљунка и камења, како не би могли бити коришћени за обрачуне навијача.

Концепт CPTED је неоспорно веома користан у превенцији навијачког насиља, међутим постоје одређене препреке које стоје на путу његово пуног усвајања. Прва препрека се односи на недостатак знања о овом концепту од стране дизајнера животне средине, архитектата, менаџера, локалних управа и

---

¹⁷ Ж. Петровић, *Превенција криминалитета на спортским стадионима кроз планирање околиша*, часопис МУП-а Републике Хрватске Полиција и сигурност бр. 3/09, 2009, 365-37.

становништва. Због тога су потребна значајна средства за образовне програме заједнице, која би се путем њих упознала са предностима овог концепта. Друга препрека је отпор према променама. Многи потенцијални учесници се опирају овом типу заједничког планирања који захтева концепт сарадње. У планирању морају да учествују архитекте, грађевински инжињери, полиција, локална управа и други субјекти. Трећа препрека јесте што неки заговорници овог концепта тврде да је он општи лек за све облике криминала који замењује друге традиционалне приступе. Овај концепт сигурно да доприноси смањењу криминала али је он само део широке лезе превентивних мера. Четврта препрека је везана за објекте који нису дизајнирани у оквиру овог концепта. Њихова модификација би била веома скупа, политички тешка, и захтевала би значајне промене на грађевинама.¹⁸

Претходно је било речи о одређеним превентивним мерама које се могу применити у току планирања и изградње спортског објекта, а неке се предузимају у односу на већ изграђени објекат, који се прилагођава одређеним захтевима спортског догађаја. Спортски објекти могу да се прилагоде, редизајнирањем сходно процени организатора. Некада је потребно прилагодити одређени простор на спортском објекту за одвајање навијача, како не би дошло до међусобног сукоба. Понекад је потребно урадити рецимо заштитне тунеле за пролаз учесника спортског меча и предузети друге, веће преправке на стадиону. Једна од могућности је креирање приступних баријера, неопходних за спречавање уласка гледалаца у делове објекта који није намењен њима, почев од уласка у терен, делове за који немају предвиђене карте, као и за спречавање уласка у стадион оних лица која уопште немају карте за догађај. Једноставне физичке препреке, капије, ограде, или баријере направљене од припадника редарске службе и полиције, су углавном довољне да се спречи приступ рестриктивним локацијама. Међутим, приликом постављања баријера мора се пажљиво одабрати коју врсту поставити и на којој локацији. Баријере које су постављене на неодговарајући начин могу охрабрити навијаче да се на њих пењу, седе на оградама, или могу послужити навијачима као оружје, уколико нису правилно осигуране.

Када се планира један спортски догађај мора се размишљати и о веома ситним детаљима као што је постављање довољног броја преносивих тоалета, како би се избегло прављење редова и тиме смањила нервоза, избегле ситније

---

¹⁸ http://en.wikipedia.org/wiki/Crime_prevention_through_environmental_design, датум посете: 01.03.2010. године.

чарке између навијача, које би касније могле да прерасту у веће насиље. Приликом планирања мора се размишљати такође и о правилном распореду тоалета, на делу трибина где је више навијача, више тоалета. То се исто мора применити и са тезгама за продају пића, хране или сувенира. Стварање гужви око њих може повећати вероватноћу настајања насиља.

Обезбеђење довољног броја паркинг места у непосредној близини спортског објекта може помоћи несметаном одвијању догађаја. Ако су навијачи приморани да дуже пешаче до спортског објекта то може подстаћи њихово незадовољство а затим и изазвати разне облике деструктивног понашања, посебно након великих спортских догађаја, који у себи носе високи набој. Што је више улазно-излазних тачака које воде навијаче директно до њихових возила или до јавног превоза, може помоћи да се смањи вероватноћа настајања агресивног понашања.

Како би гледаоци били адекватно упознати са свим информацијама везаним за спортски догађај потребно је поставити видљиве знакове. Ови знакови могу да покажу локацију одређеног објекта (тоалет, билетарница), да покажу који део трибина где се налази, могу да буду знакови упозорења, знакови забране (да је пролаз само за службена лица). Довољан број, правилно постављених, знакова могу да смање потребу за службеним особљем, а такође се њима смањује могућност настајања гужве, конфузије и евентуалних сукоба. Знаци треба да буду лако читљиви, више језично исписани, постављени на вишим местима како би могла се уоче и када је велика гужва.

VIII. ПРЕВЕНТИВНЕ МЕРЕ У ОДНОСУ НА ДОГАЂАЈ

Приликом организације спортског догађаја мора се водити рачуна о што мањем присуству алкохола на спортском објекту или око њега, због познате чињенице да алкохол повећава вероватноћу настајања насиља. Већ поменути члан 18. Закона о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама, дефинише забрану продаје или конзумирања алкохолних пића на спортским објектима у Републици Србији. Остала освежавајућа пића могу се продавати на спортском објекту, али у одговарајућој, прилагођеној амбалажи, рецимо у пластичним чашама. Такође, веома је битно да се забрани улаз

гледаоцима који на спортски објекат покушавају да уђу у очигледно алкохолисаном стању.

Што се тиче забране уласка на стадион она се мора односити и на навијаче који су у ранијем периоду учествовали у насиљу или недоличном понашању. Забрана се може односити само за једну утакмицу, до краја сезоне, или у екстремним ситуацијама доживотној забрани уласка на одређени спортски објекат. Да би се спречили улазак насилних навијача неки европски клубови, приликом уласка на спортски објекат, од њих одузимају годишње претплатне карте или на други начин обустављају важење тих карата. Како би се спречили насилни инциденти, редарска служба би требала да спречи улазак у спортски објекат хулигана и потенцијалних хулигана (очигледно пијаним лицима). Приликом уласка на стадион предузимањем прегледа лица и ствари (торбе, ранчеви, навијачка опрема) смањује се могућност уноса било којег оружја на спортски меч. Преглед лица може се вршити непосредно од стране редарске службе, ручним метал детектором, а на већим спортским приредбама (олимпијаде, светска првенства) и посебно намењеним рендген уређајима. Све предмете који се пронађу код навијача, а није дозвољен њихов унос на спортски објекат, редарска служба ће их привремено одузети, а затим након завршетка меча, приликом изласка, вратити власницима. У случају да се пронађу предмети које уопште није дозвољено држати (ватрено оружје, хладно оружје, опојне дроге), позваће се полиција која ће преузети лице и наставити рад на даљем утврђивању чињеница.

Сваки спортски догађај би морао да се медијски покрије, не у смислу рекламе да би се продало што више улазница, него покретања кампање која има за циљ едукацију гледалаца и извођача о могућим санкцијама предвиђеним за насиље на спортским приредбама. Такве кампање могу да подигну ниво свести код гледалаца о свом понашању. За пример, могу се навести статистички подаци колико је навијача осуђено на затворске казне због насиља или колико су високе новчане казне изречене од стране суда или судија за прекршаје. Свест о последицама може смањити број инцидената или озбиљност инцидената када до њих дође. Предуслов за овакав вид кампање јесте одговарајућа казнена политика судова везана за акте насиља на спортским приредбама.

У неким ситуацијама, када је то могуће, треба размишљати и о промени локације одређеног спортског догађаја или о промени времена његовог

одржавања, ако се поседују информације о могућности настајања насиља. Пример може бити одигравање фудбалских утакмица клубова Црвене звезде и Партизана, где се увек води рачуна да оба тима истог дана не буду домаћини утакмица, због близине стадиона и увек постојеће опасности настајања насиља између њихових присталица.

IX. ПРЕВЕНТИВНЕ МЕРЕ У ОДНОСУ НА ЗАПОСЛЕНЕ КОЈИ УЧЕСТВУЈУ У ОРГАНИЗАЦИЈИ МАНИФЕСТАЦИЈЕ

Када се говори о овој врсти превентивних мера онда се мисли на полицију, редарску службу, запослене на спортским објектима, чланове управе клубова и друго особље укључено у организацију спортског догађаја. Све службе укључене у организацију спортских догађаја требало би да успоставе заједнички штаб ради брзе и ефективне размене информација између различитих субјеката (полиција, хитна помоћ, ватрогасци, редарска служба, особље спортског објекта). Штаб ће боље функционисати ако је у њега укључен по један члан из сваке службе која учествује у организацији. Место штаба би требало да буде безбедно од потенцијалних опасности (нпр., пожари, немири).

При организацији спортских догађаја пожељно је да наведене манифестације обезбеђује искусно, утренирано особље, које ће знати да прилагоди своју активност новонасталој ситуацији. То је веома битно јер не постоје два идентична догађаја. Због тога, примењене тактике за превенцију навијачког насиља морају бити флексибилне. Полиција мора разумети понашање навијача како би избегла могуће конфротације. Проактивни контакт са гледаоцима може помоћи полицији да остваре наведени задатак. Полицијски службеници би требали да препознају када треба интервенисати а када да пусте публику да се сама смири како се ситуација не би погоршала исхитреним потезима. Поред наведеног, сво особље укључено у организацију морало би у потпуности да зна своје обавезе и бити упознато са плановима за непредвиђена дешавања, у случају да превентивни напори пропаду. Неке полицијске јединице или појединци (код нас жандармерија) имају више искуства у обезбеђењу спортских догађаја, док је за друге потребна додатна обука. Практична обука може да помогне неискусном особљу да се боље избори са стресним ситуацијама

и агесијом навијача и помогне организаторима да идентификује проблеме везани за комуникацију и кадрове.

У неким ситуацијама велики број униформисаних полицијских службеника је можда непотребан, у другим ситуацијама одређени ниво видљивости може пружити ефекат одвраћања навијача. Некада је довољно да полиција позиционира више припадника на самом улазу да би се спречило насиље. Повећана видљивост може бити посебно ефикасна код високо ризичних догађаја.

За случај да превентивне мере не дају одговарајуће резултате, неопходан је план за предузимање реактивних мера као одговор за насилне појединце или групе навијача. У неким ситуацијама реактивна тактика можда неће спречити насиље већ га може и поспешити. Претерана употреба средстава принуде може да изазове и истинске навијаче да стану у одбрану хулигана и да се једна релативно једноставна интервенција учини сложеном.

X. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Примери истакнути у овом раду указују да је за спречавање насиља на спортским приредбама потребно ангажовање различитих институција и појединаца. Спречавање насиља захтева складан и континуиран рад. Решавање овог проблема не дозвољава кампањски рад. Иако је ово проблем многих европских држава, транснационални, њега треба посматрати као проблем локалне средине. Превентивне стратегије треба да буду дизајниране тако да одговарају локалним потребама. Квалитетним безбедносним проценама степена ризика од настајања инцидената, праћењем и предупредивањем намера екстремних навијача, њиховом изолацијом и ефикасном интервенцијом, уз учешће и координирану сарадњу надлежних државних органа (полиција, тужилаштво, судови), спортских организација и клубова, васпитно-образованих установа и медија, хулиганизам на спортским такмичењима и манифестацијама, као и на улицама широм Србије свео би се у друштвено прихватљиве оквире. Посебно се треба посветити већа пажња раду са навијачима, сегменту превентивног рада који је код нас потпуно запостављен. Том раду се морају посветити сви сегменти друштва, посебно клубови, који, чини нам се, имају велику заслугу за тренутно стање спорта. Такође, едукација припадника свих служби које учествују у организацији спортских догађаја, полиције, редарских служби, локалних

самоуправа, управа клубова и спортских савеза је веома битан фактор. У Закону о изменама и допунама закона о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама редарске службе су добиле веома велике обавезе, али и овлашћења, првенствено овлашћење да употребе средства принуде. Редарске службе морају због наведеног, проћи посебну обуку, организовану кроз курсеве, семинаре, а такође се у њима мора поштрити критеријуми за пријем у радни однос. У супротстављању насиљу не треба потпуно избацити репресивне мере, међутим, проактивном приступу треба дати предност. Све напред наведено, допринеће да се навијачки дух врати на спортске приредбе, да сви грађани могу да дођу на утакмицу без страха за своју безбедност, да родитељи када пусте своју децу на утакмицу не страхују за њихове животе и да се спорт афирмише у правом смислу његовог значења.

Bojan Janković

VIOLENCE PREVENTION ON SPORTING EVENTS

Summary

Hooliganism that was occurring on sporting events in the Republic of Serbia during previous period showed us that repressive methods designed to control this phenomenon were not adequate so there was a need of using the society energy, beside the intensive public debates, to start the mechanism of creating the new policy for more efficient and effective solving of this problem. After the enactment of Law on prevention of violence and misbehavior on sporting events and manifestations in 2003, it was not prevented the escalation of violent behaviour at sporting events and manifestations. Experience of other countries showed us that new rules and stricter penal policy are not enough by themselves. Parallel to criminal intelligence activities and police work and adequate court reactions in accordance with the legislator intention, other social mechanisms should be involved. In this work it has been analyzed and described intelligence methods used by the police in order to collect information on hooligans as one of the preconditions for successful combating hooliganism. It was also given statistical data analysis on level of violence on sporting events in the Republic of Serbia during past two years and it was used the results given by police officers questionnaire who gave their opinion on current situation in this field. Considering that Law on prevention of violence and misbehavior on sporting events and manifestations has not completely solved the problem of supporter violence in our country, beside repressive measures, it is necessary to use proactive approach as much as possible and priority should be given to the preventive measures. This paper is focused to the mentioned preventive measures concerning work with supporters, not only by police forces, but other social factors as well. They should be applied to overcome current, not very nice situation, off course, not excluding fully repressive measures.

Key words: *prevention, violence, sporting events, police, fans.*